

Fai 'e 'Eletā Carlos A. Godoy
'O e Kau Fitungofulú

'Oku 'i ai Ha Palani e 'Eikí Ma'atautolu!

*Kapau 'e hokohoko atu 'etau mo'uí 'o hangē ko e taimi ní,
'e hoko nai e ngaahi tāpuaki kuo tala'ofa mai?*

Ko ha faingamālie faka'ofa mo'oni e momeniti fakahisitōliá ni 'i he malava ke fili e kau leá ke nau lea 'i he'enua lea tu'ufonua. Ko e taimi fakamuimuitaha ne u lea ai mei he tu'unga malangá, ne u hoha'a ki he'eku lea faka-Pilitāniá. Ka 'oku ou hoha'a 'eni ki he vave 'o 'eku lea faka-Potukalí. 'Oku 'ikai ke u fie lea 'o vave ange he 'asi 'a e subtitles.

Kuo tau a'usia pe te tau a'usia kotoa pē ha ngaahi momeniti he'etau mo'uí ke fai ai ha ngaahi fili mahu'inga. Te u fili nai e ngāue ko 'eé pe ko e ngāue ko ee? Te u 'alu nai 'o ngāue fakafaifekau? Ko e tokotaha totonu nai 'eni ke u mali mo iá?

Ko ha ngaahi tūkunga kehekehe 'eni 'i ha ngaahi taimi kehekehe 'o 'etau mo'uí 'e lava 'e ha fanga ki'i liliu 'o 'omi ha ngaahi ola mahu'inga he kaha'ú. Na'e pehē 'e Palesiteni Tieta F. 'Ukitofa: "I he ngaahi ta'u 'o 'eku ngāue ma'á e 'Eikí . . . , kuó u ako ai ko e faikehekehe 'o e fiefiá mo e mamahí 'i he fakafo'ituituí, nofo malí mo e ngaahi fāmilí, 'oku fá'a hoko ia mei ha fanga ki'i fehalaaki iiki pē" ("A Matter of a Few Degrees," *Liahona*, May 2008, 58).

Te tau lava fēfē 'o faka'ehi'ehi mei he fanga ki'i fehālaaki iiki ko 'eni?

Te u faka'aonga'i ha me'a faka-tāutaha ne hoko ke 'oatu 'aki 'eku pōpoakí.

'I he faka'osinga 'o e ngaahi ta'u 1980, ko au pē mo hoku uaifi ko Mōniká, mo ha toko ua 'o 'ema fānaú na'e kei toé. Ne mau nofo 'i Sao Paulo 'i Palásilá pea ne u ngāue ki ha kautaha lelei, pea lava mo 'eku ako 'univēsítí, pea ko e toki tuku-ange pē ia au mei he'eku pīsope homau uōtí. Na'e lelei e mo'uí pea ngali tonu e me'a kotoa pē—ka na'e

'a'ahi ange haku kaungāme'a fuoloa he 'aho 'e taha.

'I he faka'osinga 'o 'ene 'a'ahi angé, na'á ne fai ha lea mo ha fehu'i na'e hoha'a ai 'eku fakakaukaú. Na'á ne pehē, "E Kālosi, ngali 'oku lelei me'a kotoa pē kiate koe, ho fāmilí, ho'o ngāue mo e fatongia he siasí, ka ko 'eni—" pea hoko mai leva e fehu'í, "kapau 'e kei hokohoko atu pē ho'o mo'uí 'o hangē ko e taimi ní, 'e hoko nai e ngaahi tāpuaki ko ia kuo tala'ofa atu 'i ho tāpuaki fakapēteliaké?"

Kuo te'eki ai ke u fakakaukau pehē ki hoku tāpuaki fakapēteliaké. Kuo tu'o lahi 'eku lau ia ka kuo te'eki ai ke u fai ia mo e taumu'a ko e hanganaki atu ki he ngaahi tāpuaki kuo tala'ofa mai he kaha'ú pea mo fakafuofua'i e anga 'eku mo'ui he lolotonga ní.

Hili 'ene 'a'ahí, ne foki 'eku tokangá ki hoku tāpuaki fakapēteliaké mo u fifili pē, "Kapau 'e hokohoko atu 'etau mo'uí 'o hangē ko e taimi ní, 'e hoko nai e ngaahi tāpuaki kuo tala'ofa mai?" Hili ha'aku fakalaulauloto, ne u ongo'i ne fie ma'u ke fai ha fanga ki'i liliu, tautefito ki he'eku akó mo e ngāue.

Na'e 'ikai ko ha fili ia 'i he vaha'a 'o e me'a 'oku tonú mo ia 'oku halá, ka 'i he vaha'a 'o e me'a 'oku lelei pea mo ia 'oku lelei angé, hangē ko e akonaki ne fai mai 'e 'Eletā Tāleni H. Oakesí 'o pehē; "I he'etau fakakaukau ki he ngaahi fili kehekehe ke faí, 'oku totonu ke tau manatu'i 'oku 'ikai fe'unga pē 'a e me'a 'oku lelei. 'Oku 'i ai ha ngaahi fili 'oku lelei ange, pea mo ha ní'ihí ko e lelei tahá ia" ("Good, Better, Best," *Liahona*, Nōvema 2007, 104–5).

Te tau fakapapau'i fēfē leva 'oku tau fai e fili 'oku lelei tahá?

Ko ha ngaahi tefito'i mo'oni 'eni kuó u ako.

Tefito'i Mo'oni Fika 'Uluaki: 'Oku Fie ma'u Ke tau Fakakaukau'i 'a e lku'angá he Me'a 'Oku Tau Fili mei Ai

'E lava ke uesia 'etau mo'uí mo e ní'ihí 'oku tau 'ofa aí he'etau ngaahi fili 'oku faí, pea 'e lava 'e he 'ikai ke tau vakai lelei ange ki honau iku'angá ke ne 'omi ha ngaahi fakatu'utāmaki. Ka neongo ia, kapau te tau fakakaukau atu ki he ngaahi ola 'e ala ma'u

mei he ngaahi fili ko 'ení 'i he kaha'ú, 'e lava ke toe maama ange ai 'etau sio ki he hala lelei taha ke tau fou ai he lolotongá.

'E tokoni ha mahino ko hai kitautolú, 'uhinga 'oku tau 'i heni aí mo e me'a 'oku fie ma'u 'e he 'Eikí mei he 'etau mo'uí, ke toe lelei ange 'etau vakai atu ki he kaha'ú.

'E lava ke tau ma'u ha ngaahi sīpinga he folofolá ki hono hanga 'e he fakalahi 'o e vīsoné, 'o fakamahino ange 'a e hala ke fouá.

Na'e fefolofolai 'a Mōsese mo e 'Eikí ko e mata ki he mata, 'o ne 'ilo ai ki he palani 'o e fakamo'uí, pea mahino lelei ange ai kiate ia 'a hono fatongia ko e palōfita 'i hono tānaki fakataha 'o 'Isilelí.

"Pea na'e folofola 'a e 'Otuá kia Mōsese, 'o pehē: Vakai, ko e 'Eiki ko e 'Otuá Māfimaí au. . .

"Pea te u fakahā kiate koe 'a e ngāue 'a hoku nimá. . .

"Pea 'oku 'i ai ha 'aku ngāue ke ke fai, 'e Mōsese, ko hoku foha" (Mōsese 1:3–4, 6).

'I he mahino ko 'ení, na'e lava ai 'a Mōsese 'o kātekina ha ngaahi ta'u lahi

'o e faingata'a 'i he toafá peá ne tatakí 'a 'Isilelí 'o fakafoki ki 'apí.

Na'e misi 'a e palōfita ma'ongo-'onga ko Lihai 'i he Tohi 'a Molomoná, 'o ne mamata ki hono misioná ko e tatakí 'a hono fāmilí ki he fonua 'o e tala'ofá.

"Pea na'e hoko 'o pehē na'e fekau 'e he 'Eikí ki he'eku tamaí, 'io 'i ha misi, 'oku totonu ke ne 'ave hono fāmilí pea 'alu ki he feitu'u maomaonganoá.

". . . Peá ne tuku hono falé, mo 'ene koulá, mo 'ene silivá, mo 'ene ngaahi me'a mahu'ingá" (1 Nīfai 2:2, 4).

Na'e tauhi faivelenga 'a Lihai ki he'ene vīsoné neongo e ngaahi faingata'a 'o e fonongá mo e tukuange 'ene mo'uí fiemālie 'i Selusalemá.

Ko ha sīpinga ma'ongo'onga 'a e Palōfita ko Siosefa Sāmitá. Tu'unga 'i ha ngaahi fakahā lahi 'o kamata 'i he 'Uluaki Mata-me'a-hā-maí, na'e lava ke ne fakakakato 'ene misioná ke toe fakafoki mai e me'a kotoa pē (vakai, Siosefa Sāmita—Hisitōlia 1:1–26).

Kae fēfē kitautolu? Ko e hā 'oku 'amanaki mai e 'Eikí meiate kitautolú? 'Oku 'ikai fie ma'u ia ke tau mamata

ki ha 'āngelo kae toki mahino. 'Oku tau ma'u e folofolá, temipalé, kau palōfita mo'uí, ko hotau tāpuaki fakapēteliaké, kau taki fakalaumālié pea me'a tēpuú, 'a e totonu ke ma'u ha fakahā fakatāutaha ke ne tatakí 'etau ngaahi fili 'oku faí.

Tefito 'i Mo'oni Fika Uá: 'Oku Fie ma'u ke Tau Mateuteu ki he Faingata'a 'e Hoko Mai

'Oku tātātaha ke faingofua 'a e ngaahi hala lelei taha 'o e mo'uí. Ka 'oku faingata'a ia. 'E lava ke tau vakai ki he ngaahi sīpinga 'a e kau palōfita ne u toki lave ki aí.

Na'e 'ikai ke faingofua e fononga 'a Mōsese, Lihai mo Siosefa Sāmitá, neongo na'e tonu e ngaahi fili ne nau faí.

'Oku tau loto fiemālie nai ke talia e ola 'o 'etau ngaahi fili? 'Oku tau mateuteu nai ke mavahe mei he fakafiefiemālié ka tau a'u ki ha feitu'u lelei ange?

Toe foki ki he'eku a'usia 'i hoku tāpuaki fakapēteliaké, ne u aofangatuku ai 'oku totonu ke u toe fai ha feinga ako peá u tohi sikolasipi ai ki ha 'univēsiti 'Amelika. Kapau 'e fili au, 'e pau

ke tukuange 'eku ngāué, fakatau atu e me'a kotoa ne u ma'ú pea u ha'u 'o nofo 'i 'Amelika ko ha tamasi'i ako sikōlasipi 'i ha ta'u 'e ua.

Na'e pau ke u lava'i ha ngaahi sivi hangē ko e TOEFL mo e GMAT. Na'e fe'unga mo ha ta'u 'e tolu 'o e teuteú, mo ha ngaahi tali "ikai" pea mo ha ngaahi tali "faka'apē," kimu'a pea toki tali atu ki ha 'univērsiti. 'Oku ou kei manatu'i pē 'a e telefoni ne fai ange he faka'osinga 'o e ta'u hono tolu mei he tokotaha na'á ne tokanga'i e ngaahi sikolasipí.

Na'á ne pehē mai, "E Kālosi, ko ha ongoongo fakafiefia 'eni mo fakamamahi kiate koe. Ko e ongoongo fakafiefiá 'okú ke kau he toko tolu ke aofangatuku ai e ta'u ní." Taimi ko iá ko e toko taha pē na'e fie ma'ú. "Ko e ongoongo fakamamahi, ko e tokotaha he ongo ua ko eé, ko e foha ia 'o ha tokotaha mahu'inga, pea tokotaha ko e foha foki ia 'o ha tokotaha mahu'inga, pea mo koe foki."

Ne u tali vave ange, "Ko e foha au 'o e 'Otuá."

Kae fakafiefia na'e 'ikai fai e filí mei he tu'unga fakaemāmaní, ko ia ne tali au he ta'u ko iá, 'i he 1992.

Ko e fānau kitautolu 'a e 'Otuá Mafimafí. Ko Ia 'etau Tamaí, pea 'okú Ne 'ofa 'iate kitautolu mo 'i ai Ha'ane palani ma'atautolu. 'Oku 'ikai ke tau 'i heni he mo'uí ke fakamoleki noa hotau taimí, hoholo pē 'o motu'a pea tau mate. 'Oku finangalo 'a e 'Otuá ke tau tupulaki mo a'usia e tu'unga te tau malavá.

Hangē ko e lea 'a Palesitēni Tōmasi S. Monisoní: "Ko kimoutolu takitaha, 'a e te'eki mali mo e 'osi mali, tatau ai pē pe ko e hā ho ta'u motu'á, 'oku mou ma'ú e faingamālie ke ako mo tupulaki. Fakalahi ho'omou 'iló, faka'atamai mo fakalaumālié, ki he tu'unga taupotu taha te mou malavá" ("The Mighty Strength of the Relief Society," *Ensign*, Nov. 1997, 95).

Tefito'i Mo'oni Fika Tolú: Fie ma'ú ke Tau Vahevahe Visone Ko 'eni ki he Kakai 'Oku Tau 'Ofa ai

Ne toutou feinga 'a Lihai ke faka-mahino kia Leimana mo Lēmiuela 'a hono mahu'inga 'o e liliu ne nau fai. Na'e tupu 'ena laungá mei he 'ikai ke na tui ki he me'a-hā-mai 'ena tamaí. Ka na'e fekumi 'a Nifai ia ki he 'Eikí ke ne lava 'o mamata ki he me'a ne mamata ki ai 'ene tamaí.

"Pea na'e hoko 'o pehē ko au Nifai, 'i he hili 'eku fanongo ki he ngaahi lea kotoa pē 'a 'eku tamaí, 'a ia na'e kau ki he ngaahi me'a na'á ne mamata ki ai 'i he me'a-hā-mai, . . . na'á ku . . . faka'amu foki ke u lava 'o mamata, mo fanongo, mo 'ilo'i 'a e ngaahi me'a ko iá, 'i he mālohi 'o e Laumālie Mā'oni'oní" (1 Nifai 10:17).

'I he visone ko 'eni, na'e malava ai 'a Nifai 'o ikuna'i e ngaahi faingata'a 'o e fonongá pea tataki hono fāmilí he taimi na'e fie ma'u aí.

Hangēhangē ko e taimi 'oku tau fili ai ha hala pau, 'e uesia leva e kakai 'oku tau 'ofa aí pea 'e vahevahe mai 'e ha ni'ihī 'a e ola 'o e ngaahi fili ko 'eni. Ka ko hono mo'oní, 'oku totonu ke nau lava 'o sio ki he me'a 'oku tau sio ki aí pea ma'u 'a e tui tatau mo kitautolu. 'Oku 'ikai fa'a malava ma'u pē 'eni, ka ko e taimi 'oku hoko aí, 'oku toe faingofua ange leva ai 'a e fonongá.

'I he a'usia fakataautaha kuó u fakatātā 'akí, na'e 'ikai ha toe veiveiua 'eku fie ma'u e pou pou 'a hoku uaiifí. Na'e kei iiki 'ema fānau pea te'eki ai lahi 'enau 'iló, ka na'e fie ma'u e tokoni 'a hoku uaiifí. 'Oku ou manatu'i na'e fie ma'u ke ma 'uluaki talanoa'i mo Mōnika e liliu 'i he palani kae 'oua kuó ne fiemālie ki ai mo ne mateaki'i. Na'e 'ikai ngata pē 'i hono hanga 'e he visone ko 'eni ne ma fakatou 'inasi aí 'o 'ai ke ne pou pou 'i 'a e liliu, ka ke ne hoko foki ko ha kongā mahu'inga 'i hono 'ai ke ola leleí.

'Oku ou 'ilo 'oku 'i ai ha palani 'a e 'Eikí ma'atautolu 'i he mo'uí ni. 'Okú Ne 'afio'i kitautolu. 'Okú Ne 'afio'i e me'a 'oku lelei taha ma'atautolu. 'Oku 'ikai 'uhinga e lele lelei me'a kotoa pē ia he'etau mo'uí ke pehē 'oku 'ikai totonu ke 'ai mo tau ki'i fakakaukau na'a 'oku 'i ai ha me'a 'e toe lelei ange. Kapau 'e hokohoko atu 'etau mo'uí 'o hangē ko e taimi ní, 'e hoko nai e ngaahi tāpuaki kuo tala'ofa ma'i?

'Oku mo'uí 'a e 'Otuá. Ko Ia 'etau Tamaí. 'Oku mo'uí 'a Sisū Kalaisi, pea 'oku ou 'ilo 'oku fakafou 'i He'ene feilaulau fakaleleí, 'a e lava ke tau ma'u ha ivi ke ikuna'i hotau ngaahi faingata'a faka'ahó. 'I he huafa 'o Sisū Kalaisi, 'ēmeni. ■